

ter verdwenen. Bij ons rest er nog 30.000 kilometer. Eigenlijk is het boek van Müller, naast een zeer gedetailleerd en uitgebreid overzicht, een hommage aan de mensen die zich overal in Europa inzetten voor het beheer van heggen, wallen en andere afzettingen. Hij put bij de beschrijving van bijvoorbeeld de vele manieren om heggen te vlechten ook uit de kennis en ervaring in de landen zelf. Daarmee is *Europe's Field Boundaries* een prachtig overzichtswerk geworden dat de moeite waard is voor landschapsontwerpers, historici en beleidsmakers met hart voor het landschap.

Georg Müller, *Europe's Field Boundaries* – Hedged banks, hedgerows, field walls, woven hedges, wattle fences and traditional fences. € 298,-, te bestellen via www.wallhecke.de

ACUPUNCTUUR IN STADSVERNIEUWING

Bestaat de stadsvernieuwing nog wel? De grootschalige stadsvernieuwing is tot stilstand gekomen, schrijven de auteurs van *Vernieuwing van de stadsvernieuwing*. Na de 'gentrificatie' van oude havengebieden en bedrijventerreinen in stadscentra en nieuwbouwprojecten in zogenaamde krachtwijken gebeurt er tegenwoordig weinig tot niets. Dat betekent dat de rol van de ontwerper in het stedelijke speelveld verandert.

In *Vernieuwing van de stadsvernieuwing* schetsen Henk Engel van de TU Delft, Endry van Velzen van Nijl Architecten en Olof van de Wal van Platform31 een beeld van de manier waarop ontwerpers in de nieuwe werkelijkheid van economische en culturele crisis kunnen werken. Ze ondersteunen hun 'pleidooi voor ontwerpkracht' met vier casestudy's. Zowel in de Havenwijk in Leiden, de Schilderswijk in Den Haag, Feijenoord in Rotterdam als de Indische Buurt in Amsterdam zijn de ambities voor de stadsvernieuwing aanzienlijk teruggeschoefd. Ontwerpers richten zich daarom niet op sloop of herbouw maar juist op de combinatie van behoud van wat gewaardeerd wordt met vooral oog voor structurele gebreken.

De beste metafoor voor de ontwerpkracht waar Engel, Van Velzen en Van de Wal voor pleiten, is de acupunctuur: met een speldenprik zo veel mogelijk structurele problemen aanpakken. Niet langer zijn grootse visies voor stedelijke gebieden belangrijk, ontwerpers dienen zich vooral te richten op het 'lezen' van de stad als fysieke en dynamische omgeving. Strategische interventies, en die hoeven niet groot te zijn, dienen een zo groot mogelijk effect te krijgen. Daarvoor is vakmanschap nodig, maar vooral oog voor de mensen die de stad gebruiken. Zo pleiten Engel, Van Velzen en Van de Wal eigenlijk voor een sociaal ontwerp, waarbij ontwerpers zich met hun ambacht inleven in de stad en zijn gebruikers. Dat past in de tegenwoordige cultuur rondom financiering en organisatie van ruimtelijke projecten: iedereen moet meedoen, iedereen moet meefinancieren en iedereen moet profiteren. De vier casestudy's laten daarvan mooie voorbeelden zien.

Henk Engel, Endry van Velzen en Olof van de Wal, *Vernieuwing van de stadsvernieuwing – Pleidooi voor ontwerpkracht*. trancityxvaliz.nl, ISBN 9789078088837, € 24,50

AUP IN KAART

De naoorlogse uitbreidingsgebieden van Amsterdam zijn in kaart gebracht. In de *Atlas AUP-gebieden Amsterdam* is van elke buurt op vijf grote 'ordekaarten' aangegeven in welke staat de gebouwen en bruggen verkeren en waar gemeentelijke en rijksmonumenten staan. In een kringetje liggen ze gegroepeerd rondom de ringweg A10.

De Atlas is een mooie analyse van wat Esther Agricola van het Bureau Monumenten en Archeologie van de gemeente Amsterdam noemt 'de grootste stadsuitbreiding van Nederland'. Het Algemeen Uitbreidingsplan van Amsterdam werd al in 1935 door de gemeenteraad goedgekeurd, maar ging door de tussenkomst van de Tweede Wereldoorlog voor tien jaar de ijskast in. Architectuurhistoricus Vincent van Rossum geeft een gedetailleerde beschrijving van die geschiedenis.

Het AUP is bekend geworden door de tuinsteden in West en Buitenveldert,

maar was de grondslag voor de compacte metropool die Amsterdam nog steeds is, betoogt stedenbouwkundige Maurits de Hoog. En het beeldbepalende groene karakter kan na 50 jaar wel wat differentiatie gebruiken, stelt landschapsarchitect Ytje Feddes in haar analyse van de tuinsteden. Volgens haar is het nu de tijd om dit aan te pakken.

Atlas AUP Gebieden Amsterdam. Valiz, ISBN 9789078088424, € 35,-

'VEELBELOVEND TOEKOMSTBEELD'

Het programma en ruimtegebruik van de stad is het vierde deel in de reeks 'De kern van de stedenbouw in het perspectief van de eenentwintigste eeuw', een reeks publicaties naar aanleiding van het gelijknamige onderzoeksprogramma van de TU Delft. Het is de apotheose na de boeken *Stedenbouwkundige regels voor het bouwen*, *Het ontwerp van de openbare ruimte* en *Het ontwerp van de stadsplattegrond*, die alledrie eerder over deelontwerpen van de stedenbouwkunde gingen. *Het programma en ruimtegebruik van de stad* is duidelijk een meer integrale analyse van de stedenbouw in Nederland van 1945 tot 2010.

Uiteindelijk gaat het boek toch vooral over de Randstad, maar in de aanloop tot de concluderende ruimtelijke analyse van deze regio leggen de auteurs duidelijk uit waaruit in hun ogen de stedenbouw bestaat. Zo analyseren ze het ruimtegebruik aan de hand van de functies wonen, werken, stedelijke voorzieningen, mobiliteit en infrastructuur, en de ruimtelijke opgaven voor de toekomst, en laten ze mooi zien hoe stedelijke programma's minder planmatig worden en transformeren tot scenario's voor stedelijke ontwikkeling in een grotere metropolitane omgeving. Vervolgens laten ze zien dat de stedelijke programma's in de 21ste eeuw zullen draaien om 'interactiemilieus': de cultuurclusters, de campussen, en de kleinschalige bedrijvigheid. In het laatste hoofdstuk zijn de auteurs positief over de ontwikkelingen in de Randstad. Ze concluderen – kortgezegd – dat de ruimtelijke ontwikkeling van de regio Amsterdam

maar niet doet gelijk bleef: er voor zorgen dat steeds weer nieuwe generaties lol krijgen in techniek en natuurwetenschap.

PETER-PAUL DE BAAR

Licht, lucht en ruimte!

'De Engelse Ziekte', om met taalhistoricus Ewoud Sanders te spreken, heeft toegeslagen in de titel. Het koppig weglaten van het koppelteken tussen 'AUP' en 'gebieden' hindert nogal, onmisbaar als het is voor het begrip. Maar verder kunnen we erg blij zijn met deze nieuwe uitgave in de onvolprezen serie waarin uitgeverij Valiz samen met diverse gemeentelijke diensten de

ATLAS AUP GEBIEDEN AMSTERDAM

- Jouke van der Werff & Marina Roosebeek (red.)
- Uitgeverij Valiz
- ISBN 9789078088422
- 128 blz., plus vijf dubbelzijdige kaarten
- € 35,-

.....

Amsterdamse bouwgeschiedenis documenteert.

Op vele kleurige en gedetailleerde plattegronden wordt getoond welk pand wanneer en door wie werd ontworpen en in hoeverre het is aangewezen als monumentaal of beeldbepalend. Het begeleidend boekwerk biedt meer algemene artikelen door deskundigen bij uitstek over de wijken die werden bedacht in het beroemde Algemeen Uitbreidingsplan (AUP, 1935) van Cornelis van Eesteren en zijn medewerkers: Nieuw-West en Buitenveldert, gebouwd in de jaren vijftig en zestig. Toen 'lucht, licht en ruimte', maar ook scheiding van wonen, werken en vertier tijdelijk het nieuwe ideaal waren.

In de jaren zeventig
Nederlandse e
van die fashion
Carel Willink. In
Amsterdamse
en paste handv
want de kleren
onder andere c
collectie en rec
FONG LENG – FAS

.....> SPREEK

Rondlopende k
pelen en preier
die de Amsterd
publiceerden v
seum een prac
Aanleiding is d
het museum. A
Het Parool, kin
Artis en Bruynz
En natuurlijk de
pleinen en stra
HET AVONTUURLI

* t/m 30 maart *

.....> DE JONGS

Sinds 1630 laat
kunstenaars al
Maes en Thérès
monumentale v
die kinderportr
(2003) en Casir
en vergelijk ha
geschilderde Va
KINDERPORTRETT